AKADEMIA IM. JANA DŁUGOSZA W CZĘSTOCHOWIE
Edukacyjna Analiza Transakcyjna 2017, nr 6

http://dx.doi.org/10.16926/eat.2017.06.13

Felicyta GRĘBSKA
e-mail: felicyta.grebska@interia.pl
Afiliacja: Akademia Ignatianum w Krakowie

Transakcje i relacje w przedszkolu

Jak cytować [how to cite]: Grębska, F. (2017). Transakcje i relacje w przedszkolu. *Edukacyjna Analiza Transakcyjna*, *6*, 213–235.

Streszczenie

W artykule zaprezentowano wyniki badań realizowanych w ramach pracy magisterskiej. Badano w niej transakcje między personelem przedszkola a opiekunami dzieci w aspekcie analizy transakcyjnej. Szczególną uwagę zwrócono na stany Ja poszczególnych uczestników transakcji oraz podjęto próbę określenia relacji, jakie występują między nimi. Ponadto zaprezentowano sposób na osiągnięcie sukcesu w pracy zawodowej, powołując się na duchowość ignacjańską (św. Ignacego z Loyoli) oraz analizę transakcyjną.

Słowa kluczowe: stan Ja-Rodzic, Ja-Dziecko, Ja-Dorosły, relacja symetryczna, relacja komplementarna, 4 filary ignacjańskiego sukcesu.

Wprowadzenie

Odnoszenie sukcesów sprawia, że człowiek jest szczęśliwy oraz spełniony. Jedną ze sfer, w której możemy się wykazać, jest praca zawodowa. Fenomen ignacjańskiego sukcesu polega na tym, że osoby zarządzające powierzonymi im dobrami realizują cztery filary: poznają siebie, są gotowe do służby, zdolne do miłości i czynów heroicznych. Dzięki tym czterem filarom osiągają sukces (Pasierbek, 2008, s. 266). Nauczyciel wychowania przedszkolnego jest liderem, któremu powierza się bardzo trudne zadanie. Nie tylko musi sprostać kontaktom z dziećmi, ale przede wszystkim z ich rodzicami, z którymi dochodzi nierzadko do nieprzyjemnej wymiany zdań. Czy w związku z tym pracownik przedszkolny skazany jest na porażkę? W jaki sposób może zmierzyć się z zaistniałą trudnością? Myślę, że na te pytania odpowiedzi udzieli analiza transakcyjna Erica Ber-

ne'a, która jest psychologiczną koncepcją komunikacji społecznej i osobowości. Koncepcja ta w rewelacyjny sposób dotyka oddziaływań międzyludzkich, które są nazywane transakcjami. Pomaga ona jednostce w osobistym rozwoju, a także w konkretnych społecznych odniesieniach (Jagieła, 2012, s. 12). Przede wszystkim Berne zauważa, że człowiek porozumiewa się z innymi z trzech poziomów: Rodzica, Dorosłego i Dziecka.

Przedmiotem badań tego opracowania są *transakcje między personelem przedszkola a opiekunami dzieci w aspekcie analizy transakcyjnej*. Początkowo badania miały zostać przeprowadzone tylko wśród rodziców i nauczycieli, jednakże w ich trakcie okazało się, że osobami, które przyprowadzały dzieci do przedszkoli, byli (prócz rodziców) dziadkowie, nianie czy ciocie. W związku z tym grupę badawczą nazwano *opiekunowie dzieci*. Podobnie rzecz się miała z nauczycielami. Nie tylko oni przekazywali informacje o dziecku, byli to również inni pracownicy przedszkoli – najczęściej pomoce wychowawców. Drugą grupę badawczą nazwano zatem *pracownicy przedszkoli*.

Za cele niniejszej pracy obrano:

Cel teoretyczny:

— Poszerzenie wiedzy teoretycznej na temat relacji między pracownikami przedszkoli a opiekunami dzieci na podstawie analizy transakcyjnej.

Cele poznawcze:

— Ustalenie, jakie stany Ja prezentują opiekunowie dzieci i pracownicy przedszkoli.
— Uzgodnienie, jak prezentuje się aspekt relacyjny transakcji między opiekunami a pracownikami przedszkoli.
— Który charakter oddziaływań – symetryczny czy komplementarny – występuje częściej między opiekunami a pracownikami przedszkoli.

Cel praktyczny:

— Udoskonalenie komunikacji między pracownikami przedszkola a osobami odbierającymi z niego dzieci.

Teorie komunikacji i jej aksjomaty

Zanim jednak przejdę do analizy wyników badań, przybliżę teorie komunikacji i jej aksjomaty, na podstawie których dokonano analizy relacji zaistniałych między opiekunami dzieci a pracownikami przedszkoli. Komunikacja międzyludzka może być analizowana na trzech poziomach: syntaktycznym, semantycznym oraz pragmatycznym. Ten ostatni dotyczy rozumienia stosunków międzyludzkich, a więc efektów porozumiewania się (Grzesiuk, 1994, s. 274). Watzlawick i jego współpracownicy wyróżnili aksjomaty komunikacji. Te postulaty są podstawą dla zrozumienia komunikacji zaburzonej i niezaburzonej.

Pierwszy aksjomat mówi, że nie można się nie komunikować. Człowiek, pozostając w kontakcie z innymi, musi się porozumiewać. Czy to zachowanie wer-

balne, czy niewerbalne, zawsze ma znaczenie komunikacyjne. Dlatego też nie można twierdzić, że porozumiewanie się zachodzi tylko wtedy, kiedy jest zamierzone, świadome i udane.

Drugi aksjomat podaje, że każdy komunikat posiada dwie płaszczyzny komunikacji – aspekt treściowy i relacyjny. Inaczej można powiedzieć, że każdy komunikat przekazuje treści jednoznacznie, ale równocześnie w sposób domniemany określa charakter relacji między osobami porozumiewającymi się. Definiowanie relacji dokonuje się nie tylko przez to, do kogo, kto i z czym się zwraca, ale także poprzez komunikaty niewerbalne. Mają one istotne znaczenie, niekiedy decydujące o tym, jak zostanie odebrany komunikat, a więc jak potoczy się relacja między dwojgiem ludzi. Chyba nikt nie ma wątpliwości, że inaczej zostanie odebrany komunikat „Wyjdziesz za mnie?", kiedy mężczyzna uklęknie, a inaczej, kiedy np. prowadzi samochód. Osoba odbierająca komunikat może zaakceptować sposób zdefiniowania relacji albo w kolejnym komunikacie zaprosić do własnej wizji tej relacji. W rodzinach przekaz relacyjny uporządkowany jest w postaci reguł, które formułują, kto, do kogo, w jaki sposób i w jakiej sytuacji ma się odnieść. Reguły te powstają nieświadomie poprzez powtarzające się interakcje pomiędzy członkami rodziny. W pracy podjęto próbę określenia relacji pomiędzy pracownikami przedszkoli a opiekunami. Większość nieporozumień między ludźmi dotyczy właśnie określonego charakteru relacji między nimi, a nie – jakby się mogło wydawać – przekazywanych sobie treści werbalnych. Kiedy jedna z osób określi jakąś relację, druga może ją scharakteryzować odmiennie i to powoduje konflikt. Zdrowa komunikacja występuje wtedy, kiedy komunikujący się osiągnęli porozumienie na temat tego, kto, jakie obszary kontroluje (Grzesiuk, 1994, s. 277).

Trzeci aksjomat mówi, że tym, co decyduje o relacji między dwojgiem ludzi, jest przypadkowa punktacja sekwencji wydarzeń. Dwie osoby wymieniają między sobą myśli, skierowując je na siebie nawzajem. Każdy komunikat jednej osoby traktuje się jak reakcję na poprzedni komunikat partnera. Ludzie mają tendencję do określania swojego zachowania jako skutku na zachowanie partnera, który jest przyczyną. Wzór komunikacji między ludźmi ma jednak charakter nie (jak się wydaje) linearny, typu przyczyna-skutek, a kołowy.

Czwarty aksjomat mówi, że ludzie porozumiewają się werbalnie i niewerbalnie. Komunikaty werbalne ukazują wiedzę pojęciową, przy ich zastosowaniu dokładnie przekazujemy relacje czasowe czy przestrzenne. Natomiast komunikaty niewerbalne znacznie lepiej informują o relacjach, ale robią to w wieloznaczny sposób.

Piąty aksjomat zakłada, że wszystkie oddziaływania mają charakter symetryczny albo komplementarny. Ten drugi zakłada, że jedna osoba inicjuje, wymaga, kontroluje, poucza, druga zaś ulega, podporządkowuje się. Zachowanie jednej osoby uzupełnia zachowanie drugiej. Czy taki sposób komunikowania

występuje pomiędzy opiekunem a pracownikiem przedszkola? Zwrócono na to uwagę, analizując transakcje, a wyniki przedstawiono poniżej. W relacji symetrycznej partnerzy dążą natomiast do wzajemnego odzwierciedlenia zachowań. Występuje tu pozycja równości obu osób. Z komunikacyjnego punktu widzenia relacja symetryczna i komplementarna są sobie równe. Nie ma zasadności uważać, że relacja symetryczna jest bardziej pożądana, zdrowsza. Obie relacje – komplementarna i symetryczna – mogą być zaburzone i niezaburzone. Zaburzenie relacji komplementarnej polega na sztywnym uzupełnianiu się, a symetrycznej na ukrytej rywalizacji i eskalacji symetryczności (Grzesiuk, 1994, s. 277).

Po krótkim nakreśleniu teorii nadszedł czas na przedstawienie badań właściwych oraz wniosków, które na ich podstawie wyprowadzono. Ze względu na ograniczoną liczbę stron artykułu umieszczono tylko wybrany materiał badawczy, natomiast wyniki będą dotyczyły całej zebranej dokumentacji.

Badania własne

Dla przejrzystości badanych kwestii załączono tabelę ze zmiennymi i wskaźnikami (tabela 1).

Tabela 1
Zmienne i wskaźniki

Problem badawczy	Zmienna	Wskaźniki
Z jakich stanów Ja występują opiekunowie dzieci, a z jakich pracownicy przedszkola podczas transakcji?	Stany Ja	Stan Ja-Rodzic Praktyczny Stan Ja-Rodzic Krytyczny Stan Ja-Rodzic Opiekuńczy Stan Ja-Dziecko Naturalne Stan Ja-Dziecko Przystosowane Stan Ja-Dorosły
Jak prezentują się relacje pomiędzy pracownikami przedszkola a opiekunami?	Typy relacji	Relacja Rodzic (pracownika) – Dziecko (opiekuna) Relacja Rodzic (opiekuna) – Dziecko (pracownika) Relacja Rodzic – Rodzic Relacja Dorosły – Dorosły Relacja Dziecko – Dziecko Relacja Dorosły (pracownika) – Dziecko (opiekuna) Relacja Dorosły (opiekuna) – Dziecko (pracownika) Relacja Rodzic (pracownika) – Dorosły (opiekuna) Relacja Rodzic (opiekuna) – Dorosły (pracownika)

Tabela 1 (cd.)

Problem badawczy	Zmienna	Wskaźniki
Który charakter oddziaływań – symetryczny czy komplementarny – występuje częściej między opiekunami a pracownikami przedszkoli?	Charakter oddziaływań w komunikacji	– Symetryczny – Komplementarny

Źródło: opracowanie własne.

Za metody obrano: obserwację nieskategoryzowaną oraz sondaż diagnostyczny. Techniką, jaką się posłużono, był dzienniczek obserwacyjny, do którego zastosowano narzędzie badawcze w postaci arkusza obserwacyjnego. Drugą techniką był wywiad, a narzędziem kwestionariusz wywiadu. Ze względu na szczupłość miejsca zaprezentowano w tym artykule wyniki tylko jednej części – dotyczącej *stricte* analizy transakcyjnej oraz relacji, pominięto zaś (równie ciekawą) analizę wywiadów przeprowadzonych z pracownikami przedszkoli oraz opiekunami dzieci.

Badania przeprowadzono na terenie czterech niepublicznych przedszkoli w Krakowie. Badaniem zostali objęci opiekunowie dzieci uczęszczających do przedszkoli oraz pracownicy placówek. W szatni przedszkola obserwowano zaistniałe transakcje pomiędzy pracownikiem a opiekunem oraz przeprowadzono z uczestnikami rozmowy krótki wywiad.

Opis i analiza transakcji

Aby ustalić stany Ja występujące w transakcjach między opiekunami a pracownikami przedszkoli, wprowadzono legendę, według której dokonywano analizy zaobserwowanych w przedszkolach transakcji.

Legenda:
↔ – transakcja komplementarna, 1 typ
→ – transakcja komplementarna, 2 typ
X – transakcja skrzyżowana
0 – transakcja ukryta
() – każda transakcja jest w nawiasie
P – pracownik przedszkola
O – opiekun dziecka
Dzn – stan Ja Dziecko naturalne
Dzprz – stan Ja Dziecko przystosowane
Ro – stan Ja-Rodzic Opiekuńczy
Rp – stan Ja-Rodzic Praktyczny
Rk – stan Ja-Rodzic Krytyczny
D – stan Ja-Dorosły

Wszystkie zaobserwowane transakcje (40) opisano według podanych symboli. Jedną z nich dla przykładu omówiono dokładniej. Transakcje zostały uzupełnione o opis niewerbalnych zachowań podczas poszczególnych dialogów.

1

Pracownik przedszkola: Dzień dobry!

Opiekun: Dzień dobry (do dziecka: Chodź tutaj, jak się bawiłeś?).

Pracownik przedszkola: Oddajemy płaczka. Dzisiaj cały dzień popłakiwał, jak tylko coś nie szło po jego myśli, to manifestował to płaczem.

Opiekun: Ojej, no on tak czasem ma.

Pracownik przedszkola: I jeszcze bardzo brzydko jadł, całe jedzenie było pod stołem i na stole poza talerzem.

Opiekun: Jaś, no to przeprosić Panie trzeba.

Pracownik przedszkola: Nie no, Jaś jest uroczy, i przychodzi się przytulać i w ogóle, również próbujemy go czymś zająć, żeby odwrócić jego uwagę od czegoś, co sprawi płacz, ale i tak płacze.

Opiekun: Może ząbek jakiś idzie? Przy zębach jest taki markotny.

Pracownik przedszkola: Tak właśnie z koleżanką mówiłyśmy, że to może zęby. Sprawdzałyśmy mu temperaturę, ale nie ma podniesionej.

Opiekun: Aha, no nic to, dziękujemy bardzo i przepraszamy.

Powyższa transakcja przedstawiona za pomocą symboli:

(P Dzprz ↔ O Dzprz) – (P Rk → O Dzprz) – (P Rk → O Dzprz) – (P Ro ↔ O Ro) – (P Ro → O Dzprz)

(P Dz prz (wyrażenie *Dzień dobry* pochodzi ze stanu Ja-Dziecko Przystosowane, gdyż zawiera regułę i oczekiwanie społeczne) ↔ O Dz prz) (jak wyżej) – (P Rk (w wyrażeniu tym zawarta jest opinia i krytyka) → O D prz) (komunikat ten występuje ze stanu Ja-Dziecko Przystosowane, bo jest posłuszne zastanej rzeczywistości, nie sprzeciwia się) – (P Rk (widać w tej wypowiedzi kontrolę i krytykę) → O Dprz) (posłuszne, dostosowuje się do reguł) – (P Ro (w wyrażeniu tym ujawnia się opieka i troska o człowieka) ↔ O Ro) (wyrażenie to wskazuje na troskę i ochronę dziecka) – (P Ro (jak wcześniej) → O Dzprz) (widać posłuszeństwo i dostosowanie się do panujących reguł)

Opis zachowań niewerbalnych podczas transakcji:

Rodzic stoi przy szafce dziecka, trzyma je na swoich rękach, pracownik przedszkola stoi naprzeciwko, uczestnicy transakcji patrzą sobie w oczy, czasami skierowując swój wzrok na dziecko, opiekun przytakuje nauczycielowi. Pracownik przedszkola ma w rękach ubranko jakiegoś dziecka, które po skończonej rozmowie umieszcza w jednej z szafek dzieci.

Próba określenia relacji:

Pracownik przedszkola utrzymuje kontakt wzrokowy i skupia się w pełni na rozmówcy (nie odkłada ubranka dziecka w trakcie rozmowy). Biorąc pod uwagę aspekt treściowy, który został opisany powyżej (u pracownika przeważa stan Ja-Rodzic), określa relację Rodzic–Dziecko. Opiekun akceptuje zaproponowaną relację (w aspekcie treściowym obserwuje się u opiekuna stan Ja-Dziecko), trzymając dziecko na rękach słucha z uwagą nauczyciela (przytakuje).

Nauczyciel określił relację Rodzic (nauczyciela) – Dziecko (opiekuna). Opiekun zaakceptował zaproponowaną relację.

2

Pracownik przedszkola: (rodzic wszedł do sali z podwórka, drzwi ze względu na upał były otwarte) Ojej, dzień dobry! Nie widziałam Pana, Pan po Jasia? (Jaś zaczął płakać)

Opiekun: Oj, przestraszyłem Jasia. Chodź tu do mnie. Mogę go tu zabrać?

Pracownik przedszkola: No skoro już Pan tu wszedł, to proszę, Jaś już Pana zobaczył.

Opiekun: Jak tam dzisiaj?

Pracownik przedszkola: A dobrze, wszystko zjadł, spał 1,5 h.

Opiekun: Bił tą swoją koleżankę?

Pracownik przedszkola: Nie dziś nie, no może tam z raz ją zaczepił, ale to podrywał bardziej.

Opiekun: Aha, to ja go tędy zabiorę, ale proszę otworzyć drzwi do szatni, żeby go przebrać.

Pracownik przedszkola: tak, tak, już otwieram.

(P Dzn → O Dzprz X P Rk) –(O D → P Dzprz) – (O D → P Ro ↔ O Ro → P Dzprz ↔ O Dzprz)

Opis zachowań niewerbalnych podczas transakcji:

Rodzic oraz pracownik przedszkola stoją „w drzwiach", tata dziecka trzyma je na rękach, patrząc przede wszystkim na nie, pracownik przedszkola na początku utrzymuje kontakt wzrokowy z rodzicem, później odwraca się do niego tyłem i obserwuje swoją grupę dzieci, reaguje na ich zachowania (upadek dziecka). Rodzic zaś patrzy na nauczyciela. Na końcu rozmowy nauczyciel ponownie utrzymuje kontakt wzrokowy.

Próba określenia relacji:

Opiekun dziecka proponuje relację Rodzic (opiekuna) – Dziecko (nauczyciela) – wchodzi sam do sali, inicjuje rozmowę, kieruje. Na początku nauczyciel akceptuje tę relację (z uwagą słucha rodzica), ale po jakimś czasie sam proponuje relację Rodzic (nauczyciela) – Dziecko (opiekuna) – troszczy się o swoją grupę, zwracając na nią uwagę, odwracając się tyłem do opiekuna, mówi: „Skoro

już Pan tu wszedł…". Rodzic jednak nie przyjmuje tej relacji, wychodząc ze stanu Ja-Dorosły. Nauczyciel ma wybór – nadal tkwić w proponowanej przez siebie relacji lub przyjąć tę proponowaną przez opiekuna. Poddaje się sugerowanej relacji Dorosły–Dziecko (utrzymuje kontakt wzrokowy, wychodzi ze stanu Ja-Dziecko, odpowiadając: „Tak, tak, już otwieram").

Opiekun określa relację Rodzic–Dziecko, nauczyciel nie akceptuje jej, proponuje relację odwrotną. Opiekun też jej nie akceptuje, proponuje Dorosły (nauczyciela) – Dziecko (opiekuna), nauczyciel ją akceptuje.

3

Pracownik przedszkola: Dzień dobry, a Pan po?

Opiekun: O, właśnie po tą panienkę, która wypadła z sali, Bianka, chodź tutaj.

Pracownik przedszkola: Zaraz do Pana wrócę, proszę zaczekać.

Nauczyciel, kiedy wrócił: Bianka właśnie niedawno się obudziła, spała 2 h.

Opiekun: O, to jest głodna?

Pracownik przedszkola: Nie, nie, zjadła, i pan przyszedł. Teraz jadła drugie danie, zupki nie jadła, bo wtedy, kiedy była, to Bianka spała. Tak więc tylko jedno danie jadła.

Opiekun: Aha, dobrze, to puść Cioci buziaczka, Bianka. Pa pa… (puszcza buziaczka)

(P Dzprz → O Ro) – (P Rp → O Ro → P D) – O Rp)

Opis zachowań niewerbalnych podczas transakcji:

Rodzic po przywitaniu się z dzieckiem (całus w policzek) zaczyna przebierać je do wyjścia, siedząc na ławeczce. Nauczyciel stoi przed nim, ma skrzyżowane ręce. Rodzic rzadko patrzy na nauczyciela.

Próba określenia relacji:

Nauczyciel proponuje relację Rodzic–Dziecko, opiekun ją akceptuje (siedzi i słucha z uwagą nauczyciela, który „z góry" poucza.

4

Pracownik przedszkola: Dzień dobry!

Opiekun: Dzień dobry, ja po Maję.

Pracownik przedszkola: Dobrze, już po nią idę.

(Wraca z dzieckiem). My się nie znamy, ja jestem XYZ, jestem z grupy przedszkolnej, na okres wakacyjny, kiedy są urlopy, przeszłam do żłobka.

Opiekun: Aha, dobrze, bardzo mi miło.

Pracownik przedszkola: Jeśli chodzi o Maję, to dziś bardzo ładnie jadła, spała 2 h rano, teraz zaczęła marudzić, próbowałyśmy ją położyć, żeby zasnęła na chwilę, ale jednak nie chciała.

Opiekun: A to może w samochodzie mi zaśnie.

Pracownik przedszkola: Hmmm to chyba wszystko, nie wiem, czy chce mi coś Pani opowiedzieć o Mai, na co szczególnie zwracać uwagę?

Opiekun: Nie, chyba nie, dziękuję bardzo, do widzenia.

Pracownik przedszkola: Do widzenia.

(P Dzprz ↔ O Dzprz ↔ P Dzprz) – (P Rp → O Dzprz) – (P Ro ↔ O Ro) – (PD → O Dzprz → P Dzprz)

Opis zachowań niewerbalnych podczas transakcji:

Rodzic trzyma dziecko na rękach, podczas rozmowy z nauczycielem cały czas stoi. Nauczyciel również. Kiedy nauczyciel się przedstawia, podają sobie ręce. Utrzymują cały czas kontakt wzrokowy.

Próba określenia relacji:

Nauczyciel proponuje relację Rodzic–Dziecko (pierwszy wyciąga rękę, kieruje rozmową), opiekun ją akceptuje (z uwagą słucha nauczyciela, stoi i reaguje na sygnały nauczyciela – oddaje uścisk).

5

Pracownik przedszkola: Dzień dobry, nazywam się XYZ, jestem na okres urlopów w żłobku, a normalnie jestem w grupie przedszkolnej, Pani po?

Opiekun: Witam, nazywam się XXY, (podaje dłoń), ja po Kubusia XXY.

Pracownik przedszkola: (przekazując Kubusia) Kuba dzisiaj jadł kaszkę, bo nie przychodzi jeszcze normalne jedzenie dla niego, ale już obiad dawałam cały, niemiksowany. Zjadł ładnie. Spał 1,5 h. Wiem, że ma atopowe zapalenie skóry, i że ma ścisłą dietę, czy jest jeszcze coś, na co mam zwracać uwagę?

Opiekun: Tak, tak, ma to zapalenie skóry, nie no, nic więcej, jak jadł i spał to wszystko w porządku, a pił dużo?

Pracownik przedszkola: Tak, pił co chwilę wodę.

Opiekun: Dobrze, dziękuję bardzo, to do widzenia, zrób Kubuś Cioci „papa".

Pracownik przedszkola: Pa pa, Słoneczko.

(P Rp → O Dzprz) – (P D ↔ O D → PD) – (O Dzprz ↔ P Dzprz)

Opis zachowań niewerbalnych podczas transakcji:

Rodzic, stojąc, trzyma dziecko za rączkę, po jakimś czasie kuca przy nim, nauczyciel cały czas stoi przed nimi, na końcu macha dziecku.

Próba określenia relacji:

Nauczyciel proponuje relację Dorosły–Dorosły (podaje dłoń, przekazuje dziecko), opiekun akceptuje tę relację (odbiera dziecko, odpowiada uściskiem dłoni). Główne komunikaty określające relację pochodzą ze stanu Ja-Dorosły.

6

Pracownik przedszkola: Dzień dobry, dziś Pan wcześniej.

Opiekun: Tak, idziemy do lekarza z synkiem.

Pracownik przedszkola: Oj, nie wiedziałyśmy, właśnie śpi. Mam go obudzić?

Opiekun: Tak, tak, spieszymy się. Dawno zasnął?

Pracownik przedszkola: Jakieś pół godziny temu. Zaraz Go przyniosę.

Opiekun: Dobrze, dziękuję.

(Nauczyciel idzie do sali po dziecko)

Opiekun: (po przyjściu nauczyciela z dzieckiem) Ojej, kochanie, chodź, tatuś po Ciebie już jest.

Pracownik przedszkola: Piotruś jadł tylko zupkę, i to nie do końca, bardzo ładnie się bawił z dziećmi.

Opiekun: Dobrze, bardzo dziękuję.

Pracownik przedszkola: Proszę, do widzenia.

Opiekun: Do widzenia.

(P Dzprz → O D) – (P Ro → O Dzn → P D → O Dzprz) – (O Ro ↔ P Ro → O Dzprz ↔ P Dzprz ↔ O Dzprz)

Opis zachowań niewerbalnych podczas transakcji:

Rodzic i nauczyciel stoją naprzeciwko siebie, opiekun trzyma dziecko na rękach, uczestnicy transakcji utrzymują kontakt wzrokowy.

Próba określenia relacji:

Opiekun i nauczyciel określają relację jako Dziecko–Dziecko, akceptują ją (wymieniają się spostrzeżeniami, są sobie posłuszni, utrzymują kontakt wzrokowy, komunikaty określające relacje pochodzą ze stanu Ja-Dziecko).

7

Pracownik przedszkola: Dzień dobry, niestety, nie mam dzisiaj dobrych wieści. Tadzio rzucał zabawkami, ani myśli sprzątać, uderzył Ingę w rękę specjalnie…

Opiekun: Wie Pani co, on jest przez chwilę oddzielony od siostry i nie ma się na kim wyżywać, to może dlatego.

Pracownik przedszkola: Aha, teraz jest sam w domu. A siostrę bije?

Opiekun: Cały czas. Mimo że starsza od niego 2 lata. A Tadzio spał?

Pracownik przedszkola: Tak, 1,5 h.

Opiekun: Dobrze, to dziękujemy, do widzenia.

Pracownik przedszkola: Do widzenia.

(P Rp ↔ O Rp → P D → O Rp → P D → O Dzprz ↔ P Dzprz)

Opis zachowań niewerbalnych podczas transakcji:

Babcia dziecka siedzi na ławeczce, nauczyciel podczas rozmowy siada obok, babcia unika kontaktu wzrokowego, patrzy na dziecko, zaczynając je przebierać do wyjścia.

Próba określenia relacji:

Nauczyciel określa relację jako Rodzic–Rodzic (siada obok, utrzymuje kontakt wzrokowy, troszczy się), opiekun akceptuje tę relację (ubiera dziecko). Komunikaty określające relację pochodzą ze stanu Ja-Rodzic.

8

Pracownik przedszkola: Dzień dobry, wychowawca prosił, abym przekazała, żeby ćwiczyć z Tosią samodzielne jedzenie, bo ma nadal problem.

Opiekun: Wie Pani co, Tosia to straszny niejadek. Ja ją karmię, żeby w ogóle coś zjadła, bo sama nic nie weźmie.

Pracownik przedszkola: No chudziutka jest nasza Tosia.

Opiekun: Tak, nawet ja z mężem siadamy przy jej małym stoliczku, żeby razem jeść, ale jest ciężko.

Pracownik przedszkola: Rozumiem, jeszcze przy obiedzie zrobiła siku w majtki.

Opiekun: No właśnie ja nie wiem, co się dzieje, już tak ładnie wołała, a w domu też jej się zdarzy zrobić w spodnie.

Pracownik przedszkola: Hmm może to jedzenie wywołuje u niej jakiś stres… Nie wiem…

Opiekun: A ile spała?

Pracownik przedszkola: 1,5 h.

Opiekun: Dobrze, to dziękuję za wszystko, do widzenia.

Pracownik przedszkola: Do widzenia, do jutra, Tosia.

(P Rk → O Ro → P Rk → O Rp → P D → O Ro → P Rp → O D ↔ P D) – (O Dzprz ↔ P Dzprz)

Opis zachowań niewerbalnych podczas transakcji:

Rodzic i nauczyciel stoją naprzeciwko siebie, rodzic trzyma dziecko za rączkę, utrzymują kontakt wzrokowy, nauczyciel trzyma za klamkę drzwi, które są lekko uchylone.

Próba określenia relacji:

Nauczyciel określa relację jako Rodzic–Rodzic (rozmówcy utrzymują kontakt wzrokowy, stoją naprzeciwko siebie, wychodzą ze stanów Ja-Rodzic), opiekun ją akceptuje (utrzymuje kontakt wzrokowy, stoi naprzeciwko nauczyciela, wychodzi ze stanu Ja-Rodzic).

9

Opiekun: Dzień dobry!

Pracownik przedszkola: Dzień dobry, Filip ma biegunkę, pięć razy zrobił kupkę, z czego dwie były bardzo rzadkie, w ogóle ma katar, kaszle, płakał.

Opiekun: O, Boże, znowu chory. W domu nic mu nie było. A spał?

Pracownik przedszkola: Tak, 1,5 h, ale miał problem z zaśnięciem, był markotny. Gorączki nie ma.

Opiekun: Aha, dobrze, to pójdę z nim do lekarza. Do widzenia

Pracownik przedszkola: Do widzenia.

(O Dzprz → P D → (O Rk → P Rp → (O Dzprz ↔ P Dzprz)

Opis zachowań niewerbalnych podczas transakcji:

Rodzic siedzi na ławeczce trzymając dziecko na kolanach, nauczyciel stoi naprzeciwko, utrzymują kontakt wzrokowy.

Próba określenia relacji:

Nauczyciel określa relacje Rodzic–Dziecko (poucza, stoi nad rodzicem, komunikaty pochodzą ze stanu Ja Rodzic), rodzic ją akceptuje (siedzi, słucha, patrzy na nauczyciela, komunikat pochodzi ze stanu Ja Dziecko)

10

Opiekun: Witam, jak tam dzisiaj moja Zosia?

Pracownik przedszkola: Dzień dobry, a Zosia dobrze, jadła wszystko to, co jej wolno, spała 1 h, tylko zastanawia mnie, dlaczego nie sprząta.

Opiekun: Nie sprząta?

Pracownik przedszkola: (z uśmiechem) tzn. nie że dajemy jej miotłę i szmatkę i ma sprzątać, tylko w ogóle nie chce sprzątać zabawek, którymi się bawiła. Czy w domu jest podobnie?

Opiekun: No w domu tezż jej się nie chce sprzątać.

Pracownik przedszkola: No właśnie, my, jak prosimy wszystkie dzieci, żeby sprzątały zabawki, którymi się bawiły, to Zosia tak sobie spaceruje, leży na podłodze, ale żeby coś podnieść, to nie. A jak się ją poprosi indywidualnie, to się rzuca, zaczyna płakać. Taka Zosia.

Opiekun: Oj, to niełądnie, będziemy w domu ćwiczyć. A coś więcej? Spała godzinę, tak?

Pracownik przedszkola: Tak, tak.

Opiekun: (spoglądając na szafeczkę córki). O, a widzę brudna bluzeczka?

Pracownik przedszkola: Tak, po obiedzie ją przebrałam, bo podczas jedzenia się ubrudziła.

Opiekun: A co dziś było?

Pracownik przedszkola: Zupa ogórkowa i ziemniaki z mięsem i marchewką. Marchewki jej nie dałam, bo jest uczulona.

Opiekun: No właśnie, widziałem w rozpisce marchewkę. Dobrze, że pani nie dała.

Pracownik przedszkola: Wiemy, że Zosia nie może wszystkiego jeść. A właśnie, Zosia kopała dziś ścianę. Położyła się na podłodze i zaczęła ją sobie kopać. Czy w domu robi to samo?

Opiekun: Nie, nie zauważyłem czegoś takiego.

Pracownik przedszkola: Aha, to może tak dziś jednorazowo. To do widzenia.

Opiekun: Do widzenia.

(O Ro → P D ↔ O D → P Rp → O Dzprz → P Rk ↔ O Rp → P Dzprz) – [(O D 0 P D) = (O Rk → P Rp)] [(O D 0 P D) = (O Rk → P Rp)] (ORp → P Rk → O Ro → PDzprz ↔ O Dzprz)

Opis zachowań niewerbalnych podczas transakcji:

Rodzic siedzi na ławeczce, trzymając córeczkę na kolanach, zwraca uwagę na swoje dziecko, nim się zajmuje, ubiera je, czasami zerka na nauczyciela. Nauczyciel stoi przy ławeczce, pod koniec rozmowy przybliża się, ale nadal stoi.

Próba określenia relacji:

Najpierw opiekun proponuje relację Rodzic (opiekuna) – Dziecko (nauczyciela) (kieruje, troszczy się o dziecko, komunikaty wychodzą ze stanu Ja-Rodzic), jednakże pracownik jej nie akceptuje, proponuje: Rodzic (nauczyciela) – Dziecko (opiekuna) (poucza, stoi „nad" rodzicem), tej relacji z kolei nie akceptuje opiekun, tkwi przy swojej propozycji (nadal siedzi i przebiera dziecko, jego komunikaty pochodzą ze stanu Ja-Rodzic). Żadna ze stron nie ustępuje, relacje nie zostają zaakceptowane. Rozmówcy rozchodzą się lekko poirytowani.

Tak jak już wspomniano, ze względu na ograniczone miejsce w artykule, trzydzieści innych zaobserwowanych i przeanalizowanych transakcji pozostaje do wglądu w pracy magisterskiej.

Analiza uzgodnionych stanów Ja pracowników przedszkoli oraz opiekunów

Tabela 2
Liczba bodźców transakcyjnych zaobserwowanych w przedszkolach

Bodźce transakcyjne	Liczba	Odsetek (%)
Opiekunów	140	49
Pracowników przedszkoli	146	51
Razem	286	100

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 2 informuje, ile bodźców transakcyjnych, a więc „jednostek stosunków społecznych", udało się zaobserwować. Jak wskazują wyniki badań, liczba bodźców transakcyjnych u opiekunów i pracowników przedszkoli nieznacznie się różni. 51% bodźców transakcyjnych należy do pracowników przedszkoli, natomiast do opiekunów 49%.

Tabela 3
Stany Ja opiekunów i pracowników przedszkoli

Stan Ja	Dziecko Naturalne		Dziecko Przystosowane		Rodzic Opiekuńczy		Rodzic Praktyczny		Rodzic Krytyczny		Dorosły	
	l.	%	l.	%	l.	%	l.	%	l.	%	l.	%
Opiekunowie	17	12	59	42	21	15	16	12	7	5	20	14
Pracownicy przedszkoli	4	3	61	42	14	10	31	21	9	6	27	18

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 3 prezentuje bardzo ważne i ciekawe informacje. Otóż okazuje się, że stan Ja, który najczęściej prezentują opiekunowie i pracownicy przedszkoli, to *Dziecko Przystosowane* (42%). Kolejny stan, występujący najczęściej już tylko u pracowników przedszkoli, to *Ja-Rodzic Praktyczny* (21%), natomiast w przypdku opiekunów jest to *Ja-Rodzic Opiekuńczy* (15%). Następny stan występujący i u pracowników (18%), i opiekunów (14%), to *Ja-Dorosły*. Okazuje się, że opiekunowie dzieci przedszkolnych w 12% prezentują stan *Ja-Dziecko Naturalne*, natomiast pracownicy przedszkoli *Rodzica Opiekuńczego.* W 12% przypadków opiekunowie wychodzili w trakcie rozmów ze stanu *Ja-Rodzic Praktyczny*, a pracownicy przedszkoli w 6% ze stanu *Ja-Rodzic Krytyczny*. Opiekunowie nieco rzadziej wychodzili z tego stanu – 5%, pracownicy przedszkoli najrzadziej prezentowali zaś stan *Ja-Dziecko Naturalne* (3%). Opisane wytyczne (osobno dla opiekunów i pracowników przedszkoli) w sposób czytelny prezentują wykresy kołowe 1 i 2:

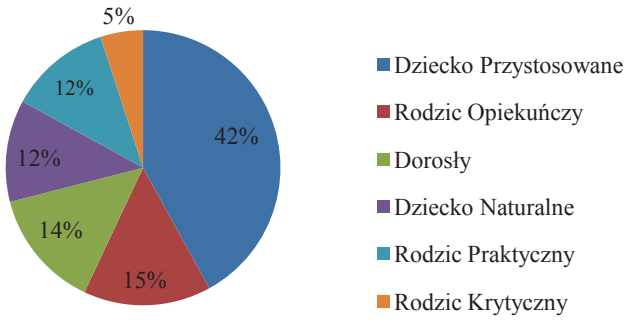

Wykres 1
Analiza procentowa stanów Ja opiekunów dzieci

Źródło: opracowanie własne.

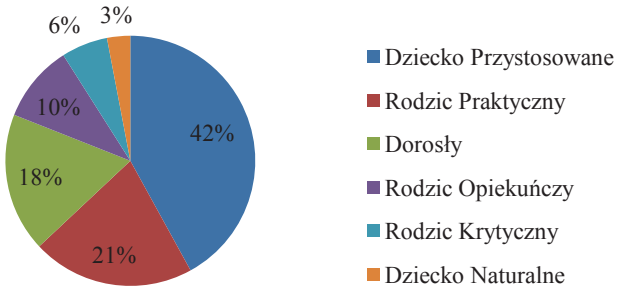

Wykres 2
Analiza procentowa stanów Ja pracowników przedszkoli

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 4
Liczba transakcji komplementarnych, skrzyżowanych oraz ukrytych

Rodzaj transakcji	**Liczba**	**Odsetek (%)**
Komplementarne, 1 typ	67	36
Komplementarne, 2 typ	116	62
Skrzyżowane	3	2
Ukryte	1	0,5

Źródło: opracowanie własne.

W tabeli 4 zaprezentowano rodzaj oraz liczbę transakcji zaobserwowanych w przedszkolach. Najczęściej występują transakcje komplementarne II typu

(62%), a więc takie, w których agens kieruje swój komunikat do danego stanu Ja, z którego wychodzi rozmówca. Drugim rodzajem transakcji występującym pomiędzy badanymi osobami są transakcje komplementarne typu I. Polegają one na odpowiadaniu agensowi z tego stanu, z którego sam agens występuje. W obu przypadkach reakcje w tych transakcjach są oczekiwane i właściwe, a także występują zgodnie z przyjętym porządkiem normalnych stosunków międzyludzkich. Nie powodują nieporozumień, mogą trwać bardzo długo i być przyjemne. Ogromnie cieszy fakt, że aż 98% zaobserwowanych transakcji w przedszkolach to transakcje proste. Oznacza to, że jedynie 2% transakcji to transakcje skrzyżowane i ukryte, które odpowiadają za nieporozumienia i przerwanie transakcji, z której uczestnicy wychodzą niezadowoleni, a często po prostu zdenerwowani. W tym właśnie miejscu należy zaznaczyć, iż znajdujemy odpowiedź na jedną z hipotez badawczych, która brzmi: Jaki charakter oddziaływań – symetryczny czy komplementarny – częściej występuje między rodzicami a nauczycielami?

Należy przypomnieć, czym charakteryzują się oba oddziaływania, gdyż występuje tutaj zbieżność pojęć. Otóż oddziaływanie symetryczne polega na wzajemnym odzwierciedlaniu zachowań osób prowadzących transakcje (transakcja komplementarna typu I), natomiast oddziaływanie komplementarne polega na tym, że jedna osoba inicjuje komunikację, a druga podporządkowuje się temu (transakcja komplementarna II typ). Jak pokazują wyniki, w 62% transakcje pomiędzy pracownikami przedszkoli a rodzicami mają charakter komplementarny. W 36% transakcje te mają zaś charakter symetryczny.

Tabela 5
Zaistniałe relacje między pracownikami przedszkoli a opiekunami dzieci

Relacje	**liczba**	**%**
Rodzic (nauczyciela) – Dziecko (opiekuna)	12	30
Dorosły–Dorosły	3	7,5
Dziecko–Dziecko	12	30
Rodzic–Rodzic	7	17,5
Rodzic (opiekuna) – Dziecko (nauczyciela)	2	5
Dorosły (nauczyciela) – Dziecko (rodzica)	4	10

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 6 prezentuje próbę opisania w aspekcie analizy transakcyjnej relacji, jakie nawzajem określają ludzie. Warto podkreślić, że jeszcze nikt nie podejmował się takiego zadania, a więc jest to pierwsze takie działanie w ramach koncepcji Erica Berne'a. Dzięki obserwowanym komunikatom werbalnym i niewerbalnym wyodrębniono kilka rodzajów relacji, jakie określają ludzie (tabela 5).

Tabela 6
Charakterystyka relacji

Relacja:	Charakterystyka
Rodzic (nauczyciela) – Dziecko (opiekuna)	Rodzic (nauczyciela) – utrzymuje kontakt wzrokowy, skupia się na rozmówcy, troszczy się o swoją grupę, zwraca na nią uwagę w trakcie rozmowy z opiekunem, stoi „nad" rodzicem, pierwszy wyciąga rękę, wstaje, głaszcze dziecko, komunikaty ze stanu Ja-Rodzic. Dziecko (opiekuna) – przytakuje, siedzi, z uwagą słucha, reaguje na sygnały nauczyciela, odpowiada na wyciągniętą dłoń nauczyciela, patrzy na nauczyciela, niepewnie wchodzi do sali, uśmiecha się, utrzymuje kontakt wzrokowy, komunikaty ze stanu Ja-Dziecko.
Rodzic (opiekuna) – Dziecko (nauczyciela)	Rodzic (opiekuna) patrzy na dziecko, całuje je, komunikaty ze stanu Ja-Rodzic. Dziecko (nauczyciela) – drapie się nerwowo, wycofuje się niepewnie, posłusznie siedzi, komunikaty ze stanu Ja-Dziecko.
Dziecko–Dziecko	Utrzymują kontakt wzrokowy, śmieją się / uśmiechają się, oboje stoją, podziwiają rysunki dzieci, niepewny krok, podbieganie, przytakiwanie, komunikaty ze stanu Ja-Dziecko.
Rodzic–Rodzic	Siedzą, utrzymują kontakt wzrokowy, stoją naprzeciwko siebie, uśmiechają się, komunikaty ze stanu Ja-Rodzic.
Dorosły–Dorosły	Reagują na swoje niewerbalne komunikaty – podają sobie dłoń, patrzą na siebie, oboje stoją.
Dorosły (nauczyciela) – Dziecko (rodzica)	Dorosły (nauczyciela) – utrzymuje kontakt wzrokowy. Dziecko (rodzica) – nie patrzy.

Źródło: opracowanie własne.

Wnioski poznawcze wynikające z analizy transakcji werbalnych między pracownikami przedszkola a opiekunami. Stany Ja obserwowanych

— Pracownicy przedszkoli (51%) nieznacznie częściej są inicjatorami transakcji występującymi pomiędzy nimi a opiekunami dzieci. Wynikać to może z obowiązku pracowników dotyczącego udzielenia informacji o dziecku. Mniejsza liczba transakcji inicjowanych przez opiekunów (49%) może być efektem życia w pośpiechu (kolejne zajęcia dodatkowe, na które uczęszcza dziecko, spełniając często niezrealizowane marzenia rodziców).
— Pracownicy przedszkoli oraz opiekunowie dzieci występowali ze wszystkich stanów Ja, ale w różnym stopniu.
— Opiekunowie i pracownicy przedszkoli najczęściej występują ze stanu Ja-Dziecko Przystosowane (42%). Jest to uwarunkowane występującymi w każdej transakcji formami grzecznościowymi typu *Dzień dobry*, *Dziękuję*,

Do widzenia, które pochodzą ze stanu Ja-Dziecko Przystosowane. W związku z tym należy zwrócić uwagę na stany występujące w drugiej kolejności. Opiekunowie w 15% przejawiają stan Ja-Rodzic Opiekuńczy, co świadczy o trosce o własne dziecko. W tym miejscu trzeba też zaznaczyć, iż jedna z hipotez nie potwierdziła się. Pracownicy przedszkoli w drugiej kolejności występują ze stanu Ja-Rodzic Praktyczny (21%), przejawiają troskę i udzielają rodzicom wskazówek dotyczących postępowania wobec dziecka. W tym przypadku hipoteza potwierdziła się.

— Opiekunowie dzieci (rodzice, dziadkowie, nianie, wujkowie, ciocie) w 12% przejawiają stan Ja-Dziecko Naturalne, co znaczy, że okazują swoje emocje i potrzeby bez ograniczeń społecznych. Pracownicy przedszkoli tylko w 3% pozwalają sobie na takie niekontrolowane zachowanie. Może to być uwarunkowane różnorodnymi funkcjami, które w pracy zawodowej pełni nauczyciel.
— Obie grupy badawcze występują ze stanu Ja-Dorosły, co oznacza, że bez względu na to, do której grupy badawczej należy człowiek, zawsze chce uzyskać informacje o jakimś zjawisku.

W 62% oddziaływania między opiekunami dzieci a pracownikami przedszkoli mają charakter komplementarny. Znaczy to, iż jedna osoba inicjuje rozmowę, a druga się temu podporządkowuje. W 36% transakcje mają charakter symetryczny, ujawniający się poprzez transakcje proste. Tylko 2% transakcji to transakcje skrzyżowane i ukryte, które odpowiadają za nieporozumienia i przerwanie transakcji.

— Podczas analizowania transakcji zauważono, że piąty aksjomat Watzlawicka mówi o tym samym, co niektóre wyróżnione przez Berne'a rodzaje transakcji. Piąty aksjomat przyjmuje, że oddziaływania mają charakter symetryczny lub komplementarny. Komplementarne oddziaływanie zakłada, że jedna z osób inicjuje kontakt, a druga mu się podporządkowuje. Berne nazwał taki rodzaj oddziaływań transakcjami komplementarnymi I typu. Symetryczne oddziaływanie polega zaś na wzajemnym odzwierciedlaniu zachowań osób prowadzących transakcje. W analizie transakcyjnej takie zjawisko nazwano transakcji komplementarnym II stopnia. Dodatkowo Berne wyróżnia transakcje ukryte oraz skrzyżowane, Watzlawick w swoich aksjomatach nie uwzględnia więcej transakcji.

Wnioski poznawcze wynikające z analizy transakcji niewerbalnych między pracownikami przedszkola a opiekunami. Relacje między obserwowanymi

— Zaobserwowano sześć z dziewięciu rodzajów relacji (malejąco): Rodzic (*pracownika*) – Dziecko (*opiekuna*), Dziecko–Dziecko, Rodzic–Rodzic, Dorosły (*pracownika*) – Dziecko (*opiekuna*), Dorosły–Dorosły, Rodzic (*opiekuna*) – Dziecko (*pracownika*). Nie zaobserwowano natomiast relacji Doro-

sły (*opiekuna*) – Dziecko (*pracownika*), Rodzic (*pracownika*) – Dorosły (*opiekuna*), Rodzic (*opiekuna*) – Dorosły (*pracownika*).

— Fundamentem w określeniu relacji było przyglądanie się zachowaniom niewerbalnym. Na podstawie obserwacji scharakteryzowano sześć relacji.
  — Relacja **Rodzic** (pracownika) – **Dziecko** (opiekuna):
    Rodzic (*nauczyciela*) utrzymuje kontakt wzrokowy, skupia swoją uwagę na rozmówcy, troszczy się o swoją grupę w trakcie rozmowy z opiekunem, stoi „nad" siedzącym opiekunem, pierwszy wyciąga dłoń na przywitanie, głaszcze dziecko.
    Dziecko (*opiekuna*) – pochyla głowę, potwierdzając wypowiedziane przez pracownika słowa, siedzi, z uwagą słucha rozmówcy, reaguje na sygnały nauczyciela (odpowiada na wyciągniętą dłoń nauczyciela), patrzy na pracownika przedszkola, niepewnie wchodzi do sali, uśmiecha się, utrzymuje kontakt wzrokowy.
  — Relacja **Rodzic** (*opiekuna*) – **Dziecko** (*pracownika*):
    Rodzic (*opiekuna*) – patrzy na dziecko, całuje je.
    Dziecko (*nauczyciela*) – drapie się nerwowo, niepewnie wycofuje się, posłusznie siedzi.
  — Relacja **Dziecko–Dziecko** – rozmówcy utrzymują kontakt wzrokowy, śmieją się, oboje stoją, podziwiają rysunki dzieci, podbiegają, przytakują.
  — Relacja **Rodzic–Rodzic** – rozmówcy siedzą, utrzymują kontakt wzrokowy, stoją naprzeciwko siebie, uśmiechają się.
  — Relacja **Dorosły–Dorosły** – rozmówcy reagują na swoje niewerbalne komunikaty – podają sobie dłonie, patrzą na siebie, stoją.
  — Relacja **Dorosły** (*pracownika*) – **Dziecko** (*rodzica*):
    Dorosły (*pracownika*) – utrzymuje kontakt wzrokowy.
    Dziecko (*opiekuna*) – nie patrzy na rozmówcę.
— W relacjach prostych typu Dziecko–Dziecko, Rodzic–Rodzic, Dorosły–Dorosły osoby zajmują te same pozycje: stoją, siedzą, utrzymują kontakt wzrokowy.
— Najczęściej występującymi relacjami są: Rodzic (*pracownika*) – Dziecko (*opiekuna*) (30% obserwowanych relacji) oraz Dziecko–Dziecko (również 30%). Hipoteza zakładająca występowanie relacji Rodzic (*pracownika*) – Dziecko (*opiekuna*) częściowo się potwierdziła. Nie uwzględniono relacji Dziecko–Dziecko.
— Najrzadziej występującą relacją jest Rodzic (opiekuna) – Dziecko (pracownika) (5%).

Zaprezentowane wnioski na temat stanów Ja oraz relacji przyczyniają się do podjęcia próby ulepszania konwersacji zarówno przez opiekunów, jak i pracowników. Nabyta na temat stanów Ja opiekunów i pracowników przedszkoli wiedza oraz poznanie relacji występujących między nimi ułatwi podejmowanie rzetelnych konwersacji.

Zakończenie

Do najbardziej stresogennych profesji niewątpliwie zaliczyć można zawód nauczyciela, na którego barkach spoczywa odpowiedzialność za wielu ludzi. Przy czym za edukację na równi odpowiadają również rodzice oraz dzieci. Dzięki współpracy tych podmiotów przebiega ona sprawnie, a dziecko rozwija się prawidłowo, osiągając sukcesy już na poziomie szkolnym (Cindy, 2004, s. 14). Jednakże pojawiają się między rodzicami, nauczycielami i dziećmi czynniki, które zaburzają prawidłową współpracę. Jednym z nich jest nieefektywna komunikacja między nimi.

We wstępie przytoczone zostały 4 filary ignacjańskiego sukcesu. Jaki związek mają one z komunikacją? Po wnikliwym badaniu zaobserwowanych transakcji w kontekście analizy transakcyjnej zauważono, że owe cztery filary mogą być drogowskazem do osiągnięcia sukcesu w perspektywie przedszkola. Pierwszy filar wskazuje, że należy siebie poznać. Uważa się, że przyglądanie się swoim wypowiedziom, świadomość, z jakiego stanu Ja pochodzi bodziec transakcyjny, jest jednym z elementów poznawania siebie. Drugi filar to gotowość do służby. Służba ta może się wyrażać w określeniach, którymi posługiwali się opiekunowie w związku z pytaniem o ich oczekiwania wobec rozmów (analiza drugiej części badań, która nie została przytoczona w niniejszym artykule). Opiekunowie wyrazili między innymi następujące oczekiwania: *szczerość*, *zaangażowanie*, *wyrozumiałość*, *otwartość*, *wsparcie*, *szacunek*. Czy te określenia nie są wyrazem służby? Trzeci element tworzący sukces to zdolność do miłości. Zanim jednak czyny będą wyrazem miłości, ważny jest sam stosunek do drugiej osoby. Opiekunowie często odnoszą wrażenie, że pracownicy mają do nich *biznesowy*, *uprzedzający stosunek.* Nie jest to na pewno wyraz miłości, o którym mowa w trzecim filarze. Ostatni składnik ignacjańskiego sukcesu to zdolność do czynów heroicznych. Pracownicy przedszkoli muszą się w tym polu wykazać odwagą, podejściem twórczym oraz świadomością powagi zadania, jakie zostało im powierzone.

Realizacja tych czterech filarów gwarantuje sukces zarówno w pracy zawodowej, jak i w sferze prywatnej, czego życzę sobie i czytającym ten artykuł.

Bibliografia

Bateson, G. (1996). *Umysł i przyroda.* Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy.

Bauman, T., Pilch, T. (2001). *Zasady badań pedagogicznych. Strategie ilościowe i jakościowe.* Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Żak.

Bąbel, P., Sychowierska, M., Ostaszewski, P. (2010). *Analiza zachowania od A do Z*. Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne,.

Berne, E. (1998). *Dzień dobry… i co dalej? Psychologia ludzkiego przeznaczenie*. Poznań: Dom Wydawniczy Rebis.

Berne, E. (1987). *W co grają ludzie. Psychologia stosunków międzyludzkich.* Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.

Cindy, J.Ch. (2004). *Nauczyciel–rodzic. Skuteczne porozumiewanie się.* Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.

Deptuła, M., (2004). *Diagnostyka pedagogiczna i profilaktyka w szkole i środowisku lokalnym*. Bydgoszcz: Wydawnictwo Akademii Bydgoskiej.

Grzesiuk, L. (1994). *Psychoterapia. Szkoły, zjawiska, techniki, specyficzne problemy*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

Guziuk-Tkacz, M., Sięgień-Matyjewicz, A.J. (2012). *Leksykon terminów metodologicznych*. *Nauki pedagogiczne i pokrewne*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie Żak.

Harris, T.A. (1978). *W zgodzie z sobą i z tobą. Praktyczny przewodnik po analizie transakcyjnej*. Warszawa: Instytut Wydawniczy Pax.

Jagieła, J. (1997). Analiza transakcyjna – perspektywy aplikacji pedagogicznych. W: J. Jagieła (red.) *Analiza transakcyjna w teorii i praktyce pedagogicznej*. Częstochowa: Wydawnictwo WSP.

Jagieła, J. (red.) (1997). *Analiza transakcyjna w teorii i praktyce pedagogicznej*. Częstochowa: Wydawnictwo WSP.

Jagieła, J. (2011). Czas i przestrzeń transakcji szkolnych. W: J. Jagieła (red.) *Analiza transakcyjna edukacji*. Częstochowa: Wydawnictwo Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie.

Jagieła, J., Sarnat-Ciastko, A. (2015). *Dlaczego analiza transakcyjna? Rozmowa o zastosowaniu analizy transakcyjnej w pracy nauczyciela i wychowawcy*. Częstochowa: Wydawnictwo Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie.

Jagieła, J. (2012). *Edukacyjna analiza transakcyjna w kilku odsłonach.* Częstochowa: Wydawnictwo Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie.

Jagieła, J. (2004). *Gry psychologiczne w szkole*. Kielce: Oficyna Wydawnicza Nauczycieli.

Jagieła, J. (2009). *Kryzys w szkole*. Kraków: Wydawnictwo Rubikon.

Jagieła, J. (2011). Leksykon pojęć i terminów analizy transakcyjnej. W: J. Jagieła (red.), *Analiza transakcyjna w edukacji*. Częstochowa: Wydawnictwo Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie.

Jagieła, J. (2007). *Narcystyczna szkoła. O psychologicznej rzeczywistości szkoły.* Kraków: Wydawnictwo Rubikon.

Jagieła, J. (2012). *Słownik analizy transakcyjnej.* Częstochowa: Wydawnictwo Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie.

Jagieła, J. (2009). Transakcyjna pasywność jako bariera zmian edukacyjnych. W: A. Gofron, M. Adamska-Staroń (red.), *Podstawy edukacji. Ciągłość i zmiana*. Kraków: Oficyna Impuls.

Jagieła, J. (1992). *Wstęp do analizy transakcyjnej. Przewodnik dla studentów pedagogiki społecznej.* Częstochowa: Wydawnictwo WSP.

Jagieła, J. (2004). *Komunikacja interpersonalna w szkole. Krótki przewodnik psychologiczny*. Wydawnictwo Kraków: Rubikon.
Jagieła, J. (2005). *Trudny uczeń w szkole, krótki przewodnik psychologiczny*. Kraków: Wydawnictwo Rubikon.
Jagieła, J. (2007). *Relacja w rodzinie a szkoła. Krótki przewodnik psychologiczny*. Kraków: Wydawnictwo Rubikon.
James, M., Jongeward, D. (1999). *Narodzić się, by wygrać. Analiza transakcyjna na co dzień*. Poznań: Dom Wydawniczy Rebis.
Kretschmann, R. (2003). *Stres w zawodzie nauczyciela*. Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
Leary, M. (2007). *Wywieranie wrażenia na innych. O sztuce autoprezentacji. Gdańsk:* Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
Łukasiewicz-Wieleba, J. (2014). *Nauczyciele i rodzice. Komunikacja. Relacje. Współpraca.* Warszawa: Akademia Pedagogiki Specjalnej.
Nelson, T. (2003). *Psychologia uprzedzeń*. Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
Осинская, С.А. (2015). Интегративная программа психотерапии созависимых пациентов, *Молодой ученый*, №5, с. 575–581.
Pankowska, D. (2010). *Nauczyciel w perspektywie analizy transakcyjnej*. Lublin: Wydawnictwo UMCS.
Pasierbek, W. (2008). *Pedagogika Ignacjańska wobec wyzwań współczesnego humanizmu*. Kraków: Wydawnictwo WAM.
Rogoll, R. (1989). *Aby być sobą. Wprowadzenie do analizy transakcyjnej*. Warszawa: PWN.
Ziemska, M. (1969). *Postawy rodzicielskie*. Warszawa: Wiedza Powszechna.
Żegnałek, K. (2010). *Metodologia badań dla autorów prac magisterskich i licencjackich z pedagogiki*. Warszawa: Wyższa Szkoła Pedagogiczna.

Felicyta GRĘBSKA

Transactions and Relations in a Kindergarten

Summary

The article presents the results of a research conducted for a master's thesis. The research concerned transactions between a kindergarten staff and children's caretakers and was carried out within the framework of transactional analysis. A particular focus was put on ego states of the transaction participants. Additionally, an attempt to estimate relationships between them was undertaken. Moreover, the articles shows in an interesting way an approach to achieving success at work, relating to St. Ignacius of Loyola's spirituality and transactional analysis.

Keywords: Parent-ego state, Adult-ego state, symmetrical relationship, complementary relationship, 4 pillars of Ignatian success.